

Ιστορική αναδρομή στην αντιμετώπιση των τραυμάτων στην προϊπποκρατική εποχή

■ ΛΑΜΠΡΟΣ ΡΑΠΤΗΣ

Ειδικευόμενος Παθολογικής Κλινικής ΠΓΝ «Χατζηκώστα» Ιωαννίνων
Διδάκτωρ Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Στην ελληνική χειρουργική λίγα ιατρικά ντοκουμέντα έχουν σωθεί από την προϊπποκρατική εποχή. Οι αρχαιότερες πηγές είναι η Θεογονία του Ησίοδου (700 π.Χ.-;) και τα έπη του Ομήρου, η Ιλιάδα και η Οδύσσεια, τα οποία είναι γενικά αποδεκτό ότι είναι γραμμένα το 700 και 800 π.Χ., αλλά αναφέρονται σε γεγονότα και έθιμα 5-6 αιώνες πιο πριν¹⁻⁸.

Για πολλούς οι πηγές αυτές αμφισβητούνται, επειδή θεωρούν ότι βασίζονται σε μη υπαρκτά γεγονότα. Η Ιλιάδα παρουσιάζει ένα από τα πρώτα παγκόσμια λογοτεχνικά κείμενα των τραυμάτων του πολέμου⁹⁻¹³.

Περισσότερα από 100 αποσπάσματα δίνουν ρεαλιστικές περιγραφές από 147 τραύματα μάχης: 106 από δόρυ (80% θνησιμότητα), 17 από επίθεση με ξίφος (100% θνησιμότητα), 12 τραύματα από βέλη (42% θνησιμότητα) και 12 τραύματα με σφενδόνη (67% θνησιμότητα).

Προφανώς οι χειρουργοί στην Ομηρική εποχή μπορούσαν να θεραπεύσουν καλύτερα τραύματα από βέλος, είχαν δυσκολία στο να θεραπεύσουν τραύματα από δόρυ και σφενδόνη και ήταν σχεδόν αδύνατον να θεραπεύσουν σοβαρά τραύματα από ξίφος.

Ένα επεισόδιο της Ιλιάδας αποδεικνύει τις ικανότητες ενός Έλληνα στρατιωτικού χειρουργού. Ο βασιλιάς Μενέλαος, ο εγκαταλειμμένος σύζυγος της Ελένης, είναι τραυματισμένος στην κοιλιά από βέλος. Ο Αγαμέμνων καλεί έναν ιατρό, το Μαχάωνα, γιο του Ασκληπιού, να βοηθήσει τον τραυματισμένο πολεμιστή.

Κατά την ομηρική εποχή ο Μαχάων εθεωρείτο ο πατέρας της Χειρουργικής, ενώ ο Ποδαλρείος, ο άλλος γιος του Ασκληπιού, ο πατέρας της Παθολογίας^{5,14}.

«... Ο Μαχάων τράβηξε έξω το βέλος

Εικόνα 1. Ο Ασκληπιός διδάσκει στο Πήλιο από τον κένταυρο Χείρωνα τα μυστικά της ιατρικής και της φαρμακολογίας. Σύλληψη του Β. Καρύδη, 1990.

και όταν το έβγαλε η κοφτερή μύτη έσπασε. Χαλάρωσε τη γυαλιστερή ζώνη, έβγαλε προσεκτικά την πανοπλία και, αφού ρούφηξε το αίμα από την πληγή, το έφτυσε στο έδαφος. Έπειτα με εμπειρία άπλωσε απαλά αλοιφή την οποία ο Χείρων ευγενικά είχε δώσει στον πατέρα του...»¹².

Ο Χείρων ήταν ένας κένταυρος που ανέθρεψε τον Ασκληπιό και τον Αχιλλέα^{2,14} και ήταν ο μέντοράς τους στη θεραπευτική (εικόνα 1).

Σύμφωνα με τον Όμηρο και τον Πίνδαρο, ο Ασκληπιός ήταν ένας απλός θνητός άρχοντας της Θεσσαλικής πόλης Τρίκκης, όπου άσκησε την ιατρική.

Ωστόσο η ελληνική μυθολογία τον θεωρούσε γιο του Απόλλωνα και της θνητής Κορωνίδας.

Για την περιποίηση των τραυμάτων χρησιμοποιούνταν φύλλα δέντρων και σκόνες με στυπτικές ιδιότητες. Ως αναισθητικά χρησιμοποιούσαν όπιο, οίνο, μανδραγόρα, ενώ ως απολυμαντικά κρασί, ξύδι, θερμό λάδι, θαλασσινό νερό και θειάφι. Επικρατούσε η θεωρία για τα τραύματα: όπου τα φάρμακα αποτυγχάνουν τα θεραπεύει το μαχαίρι, ό,τι δε το μαχαίρι δεν μπορεί να θεραπεύσει, το κάνει η φωτιά (καυτηριασμός) και όπου αποτύχει η φωτιά το τραύμα θεωρείται αθεράπευτο.

Διαπίστωση που θα γίνει αποδεκτή αργότερα και από τον Ιπποκράτη και θα οδηγήσει για πολλούς αιώνες σε φτωχή εξέλιξη της χειρουργικής αντιμετώπισης τραυμάτων και αιμορραγιών από φόβο των νεότερων χειρουργών να τον αμφισβητήσουν.

Οι ανατομικές ονομασίες που χρησιμοποιούσε ο Όμηρος περιριζόνταν σε εξωτερικές περιγραφές του σώματος και όχι σε σπλαγχνικά όργανα¹⁵⁻¹⁷. Οι πληροφορίες αυτές προέρχονταν από τραύματα μάχης, θυσίες και σφαγές.

Βιβλιογραφία

1. Jones WHS. Philosophy and Medicine in Ancient Greece with an edition of Peri archaies ietrikes. Johns Hopkins University Press, Baltimore 1946.
2. Cohen MR and Drabkin IE. A Sourcebook in Greek Science. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1948.
3. Kaufman MR. The Greeks had some words for it: Early Greek concepts on mind and insanity. Psychiatr Quart 1966:1-33.
4. Kump, Warren L. Health care delivery systems in ancient Greece and Rome. Pharos 1973, p. 42-48.
5. Moon RO. The influence of Pythagoras on Greek Medicine. In proceedings of the seventeenth International Congress of Medicine, London 1913. Sect. 23. H. Frowde, London 1914.
6. Cowel FR. The ancient life: the Greece and Rome of everyday. In the birth of Western Civilization, edited by M. Grant. Thames and Hudson, London 1969.
7. Marinatos S. Crete and Mycinae. Harry N. Abrams, New York 1960.
8. Castiglioni Art. Ιστορία της Ιατρικής, εκδ. Μινώταυρος 1961.
9. Haeger K. The illustrated history of surgery. Storke, London 1988.
10. Μαρκέτος Σ. Εικονογραφημένη ιστορία της ιατρικής. Εκδόσεις Ζήτα, Αθήνα 1993.
11. Bishop W. The early history of surgery. Hale, London 1960.
12. Rutkow IM. American surgery, an illustrated history. Greek surgery of Classic Word. Mosby, Chapter 3.
13. Walton A. The cult of Asklepios. Cornell studies in Classical philology. Ginn & Co., Boston 1894.
14. Caton R. The temples and Rituals of Asklepios at Epidaurus and Athens. C.J. Clay & Sons, London 1900.
15. Daremberg C. Etat de la médecine entre Homère et Hippocrate. Didier, Paris 1869.
16. Murray WT. Homer The Iliad. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1934.
17. Scarborough J. Facets of Hellenic life. Houghton Mifflin Co., Boston 1976.

IB